

Sprostowano postanowieniem Sądu Okręgowego w Kielcach z 30 października 2018 r.

Sygn. akt II Ca 771/18

POSTANOWIENIE

Dnia 17 października 2018 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: **SSO Magdalena Bajor-Nadolska (spr.)**

Sędziowie: **SSO Sławomir Buras, SSO Bartosz Pniewski**

Protokolant: st. sekr. sądowy Katarzyna Nawrot

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 4 października 2018 r. sprawy

z wniosku M. M. (1), M. M. (2)

z udziałem P. M. (1), A. M.

o dział spadku po C. M., podział majątków wspólnych z M. M. (2) i A. M. oraz zniesienie współwłasności

na skutek apelacji uczestniczki A. M.

od postanowienia Sądu Rejonowego w Sandomierzu

z dnia 9 marca 2018 r. sygn. akt I Ns 642/13

postanawia: I. zmienić zaskarżone postanowienie:

1) **w punkcie V ppkt 3 (piątym podpunkcie trzecim) w całości i przyznać na rzecz A. M. i P. M. (1) na współwłasność po 1/2 (jednej drugiej) części nieruchomości opisane w punkcie III ppkt 2 a (trzecim podpunkcie drugim litera a) czyli działki o numerach (...) oraz w punkcie III ppkt 2 k, m (trzecim podpunkcie drugim litery k, m) czyli działki o numerach (...), o łącznej wartości 198.500 (sto dziewięćdziesiąt osiem tysięcy pięćset) złotych;**

2) **w punkcie V ppkt 4 (piątym podpunkcie czwartym) w ten sposób, że wyeliminować nieruchomości opisane w punkcie III ppkt 2 k, m (trzecim podpunkcie drugim litery k, m) czyli działki o numerach (...) i przyznać M. M. (1) dodatkowo nieruchomość opisaną w punkcie III ppkt 2b (trzecim podpunkcie drugim litera b) czyli działkę o numerze (...) oraz zastąpić wartość 98.370 złotych wartością 93.200 (dziewięćdziesiąt trzy tysiące dwieście) złotych;**

3) **w punkcie III ppkt 3 k, l (trzecim podpunkcie trzecim litery k, l) przez uchylenie zawartych w nich rozstrzygnięć;**

4) **w punkcie V ppkt 5 (piątym podpunkcie piątym) w ten sposób, że uchylić rozstrzygnięcie o przyznaniu na rzecz A. M. i P. M. (1) kwot wymienionych w punkcie III ppkt 3 k, l (trzecim podpunkcie trzecim litery k, l) i dodatkowo przyznać im na współwłasność po 1/2 (jednej drugiej) części nieruchomości wymienioną w punkcie III ppkt 3 c (trzecim podpunkcie trzecim litera c) czyli kosiarkę;**

5) *w punkcie V ppkt 6 (piątym podpunkcie szóstym) w ten sposób, że wyeliminować ruchomość opisaną w punkcie III ppkt 3 c (trzecim podpunkcie trzecim litera c) czyli kosiarkę i zastąpić wartość 6050 złotych wartością 4850 (cztery tysiące osiemset pięćdziesiąt) złotych;*

6) *w punkcie V ppkt 7 (piątym podpunkcie siódmym) w całości i tytułem dopłaty zasądzić na rzecz M. M. (1) od A. M. i od P. M. (1) kwoty po 1954,16 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiąt cztery 16/100) złotych, płatne w terminie do 17 stycznia 2019 roku, oraz zasądzić na rzecz M. M. (1) od A. M. kwotę 3200 (trzy tysiące dwieście) złotych, płatną w terminie do 17 stycznia 2019 roku;*

II. oddalić apelację w pozostałej części,

III. odrzucić apelację w części dotyczącej rozstrzygnięcia o przyznanych adwokatowi P. O. kosztach pomocy prawnej udzielonej z urzędu A. M.,

IV. przyznać od Skarbu Państwa Sądowi Rejonowemu w Sandomierzu na rzecz adwokata P. O. kwotę (...) (trzy tysiące trzysta dwadzieścia jeden) złotych tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu A. M. w postępowaniu apelacyjnym,

V. przyznać od Skarbu Państwa Sądowi Rejonowemu w Sandomierzu na rzecz adwokata J. K. kwotę (...) (trzy tysiące trzysta dwadzieścia jeden) złotych tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu M. M. (1) w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt II Ca 771/18

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 9 marca 2018 roku, sygn. akt I Ns 642/13, Sąd Rejonowy w Sandomierzu:

I. ustalił, że w skład majątku wspólnego spadkodawcy C. M. i M. M. (2) wchodzi ruchomości:

- stół kuchenny plus 4 taborety drewniane o wartości o zł,
- lodówka koloru białego (...) o wartości 20 zł
- wersalka z bordową tapicerką o wartości 50 zł
- segment kuchenny koloru kości słoniowej (4 szafek wiszących, 4 szafek stojących) o wartości o zł,
- kuchnia gazowa koloru białego 4 - palnikowa o wartości 50 zł,
- o łącznej wartości 450 zł;

II. ustalił, że w skład majątku wspólnego spadkodawcy C. M. i A. M. wchodzi samochód osobowy marki F. (...) z roku 1996 r. o wartości 1.800 zł;

III. ustalił, że w skład spadku po C. M. i zniesienia współwłasności wchodzi:

1. udziały w 1/2 częściach ruchomości opisanych w punkcie I i II;

2. nieruchomości:

a. działka nr (...) o powierzchni 0,23 ha położona w B., gmina K. objęta księgą wieczystą (...) wraz z działką nr (...) (użytek rolny zabudowany) o powierzchni 0,0300 ha położona w B., gmina K. objęta księgą wieczystą (...) - stanowiące jedną zorganizowaną całość gospodarczą na gruncie o wartości 205.000 zł;

- b. działka nr 4660 powierzchni 0,95 ha położona w B., gmina K. objęta księgą wieczystą (...) o wartości 37.330 zł;
- c. działka nr (...) o powierzchni 0,6700 ha położona w B., gmina K. objęta księgą wieczystą (...) o wartości 6.930 zł;
- d. działka nr (...) o pow. 0,3800 ha położona w B., gmina K. objęta księgą wieczystą (...) o wartości 3.930 zł;
- e. działka nr (...) (grunty orne) o powierzchni 0,10 ha położona w B., gmina K. objęta księgą wieczystą (...) o wartości 950 zł;
- f. działka nr (...) o powierzchni 0,16 ha położona w B., gmina K. objęta księgą wieczystą (...) o wartości 1 510 zł
- g. działka nr (...) o powierzchni 0,08 ha położona w B., gmina K. objęta księgą wieczystą (...) o wartości 2 480 zł;
- h. działka nr (...) o powierzchni 0,24 ha położona w B., gmina Klimontów objęta (...) /10 wartości 3 550 zł;
- i. działka nr (...) o powierzchni 0,01 ha położona w B., gmina Klimontów objęta (...) o wartości 70 zł;
- j. działka nr (...) o powierzchni 0,14 ha położona w B., gmina Klimontów objęta (...) o wartości 4.230 zł;
- k. działka nr (...) o powierzchni 0,31 ha położona w B., gmina K. objęta księgą wieczystą (...) o wartości 15.260 zł;
- l. działka nr (...) (grunty orne) o powierzchni 0,8200 ha położona w B., gmina K. objęta księgą wieczystą (...) o wartości 32.220 zł;
- m. działka nr (...) o powierzchni 0,56 ha położona w B. objęta księgą wieczystą (...) o wartości 27.240 zł;

3. ruchomości:

- a. ciągnik rolniczy marki U. (...), nr podwozia (...) o numerze rejestracyjnym (...), rok produkcji 1970 o wartości 7.000 zł;
- b. opryskiwacz ciągnikowy (...) o wartości 1.000 zł,
- c. kosiarka rotacyjna z 1987 roku o wartości 1.200 zł,
- d. sadzarka do ziemniaków dwurzędowa o wartości 800 zł;
- e. rozrzutnik obornika z 1987 roku o wartości 1.500 zł;
- f. obsypnik trzyczędowy z 1987 roku o wartości 300 zł;
- g. kultywator ciągnikowy z 1971 roku o wartości 200 zł;
- h. przetrząsarko zgrabiarka z 1990 roku o wartości 400 zł;
- i. pług ciągnikowy trzyskibowy z 1971 roku o wartości 300 zł;
- j. brony trzypolowe o wartości 350 zł;
- k. kwota 1.000 zł stanowiąca równowartość samochodu marki Ż., nr rej (...);
- l. kwota 9.700 zł stanowiąca ekwiwalent za inwentarz żywy;

IV. ustalił nakłady uczestniczki A. M. z majątku osobistego na majątek wspólny tj. na nieruchomość opisaną w pkt. III ppkt 2a w kwocie 23.000 zł;

V. dokonał działu spadku i zniesienia współwłasności w ten sposób, że:

1. ruchomości opisane w pkt. I i II o łącznej wartości 2.250 zł przyznał na współwłasność po 1/2 części uczestnikom A. M. i P. M. (1);
2. zobowiązał uczestników A. M. i P. M. (1) solidarnie do uiszczenia na rzecz M. M. (2) kwoty 225 zł tytułem spłaty w terminie 3 miesięcy od daty uprawomocnienia się orzeczenia ;
3. przyznał nieruchomości opisaną w pkt III ppk. 2a o wartości 156.000 zł oraz w pkt III ppkt 2b o wartości 37.330 zł o łącznej wartości 193.330 zł na współwłasność po 1/2 części A. M. i P. M. (1);
4. przyznał na wyłączną własność na rzecz M. M. (1) nieruchomości opisane w pkt III ppkt 2 c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m o łącznej wartości 98.370 zł;
5. przyznał na współwłasność A. M. i P. M. (1) kwoty wymienione w pkt III ppkt 3k i 1 w łącznej wysokości 10.700 zł oraz ruchomości wymienione w pkt III ppkt 3a o wartości 7.000 zł;
6. przyznał na wyłączną własność M. M. (1) ruchomości wymienione w pkt III ppkt 3b, c, d, e, f, g, h, i, j o łącznej wartości 6.050 zł;
7. zasądził od A. M. i P. M. (1) solidarnie na rzecz M. M. (1) kwotę 1.105 zł tytułem dopłaty płatnej w terminie 3 miesięcy od daty uprawomocnienia się orzeczenia;
8. zobowiązał A. M. do wydania M. M. (1) nieruchomości i ruchomości przyznanych zgodnie z pkt V ppkt 4 i 6 w terminie 7 dni od daty uprawomocnienia się orzeczenia;

VI. przyznał adw. J. K. kwotę 4.428 zł tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcom z urzędu, którą nakazał wypłacić z sum budżetowych Sądu;

VII. przyznał adw. P. O. kwotę 4.428 zł tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej A. M. z urzędu, którą nakazał wypłacić z sum budżetowych Sądu.

Sąd Rejonowy ustalił, że wyrokiem z dnia 23 października 2000 roku, sygn. akt I C 498/00 Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu orzekł rozwód pomiędzy M. M. (2) i C. M..

Dnia 19 marca 1997 r., Rep. A nr 847/1997. T. M. przekazał C. M. nieruchomości składające się z działek nr (...), w B., gm. K. o powierzchni 1,31 ha, dla których prowadzona jest księga wieczysta Kw. (...) oraz o nr 223,299,324,340,355,482 i 496 w B. gm. K. o powierzchni 2,39 ha, dla których prowadzona jest księga wieczysta Kw (...).

Dnia 15 stycznia 1999 r., Rep. A nr 434/1999 C. M. i T. M. darowali nieruchomości składające się z działek nr (...) oraz o nr 223,333, 299,324,340,355,482 i 496 D. R..

Umową darowizny i sprzedaży z dnia 14 marca 2002 r., Rep. A nr 1785/2002 T. M. nieruchomość zabudowaną w B. nr 333 darował C. M. i ustanowił na jego rzecz dożywotnią nieodpłatną służebność osobistą polegającą na prawie korzystania z jednego pokoju, współużytkowania kuchni i łazienki w budynku mieszkalnym. Natomiast D. R. działki nr (...) sprzedał C. M. za kwotę 5.000 zł.

Dnia 12 lipca 2007 r. J. G. sprzedał C. M. nieruchomość oznaczoną jako działka (...) za cenę 3.000 zł.

W maju 2009 r. A. M. wyszła za mąż za C. M., a ich synem jest P. M. (1).

Postanowieniem z dnia 7 grudnia 2012 r., sygn. akt I Ns 472/12 Sąd Rejonowy w Sandomierzu stwierdził, że spadek po C. M. nabyli żona A. M. oraz dzieci P. M. (1) i G. M. po 1/3 części każde z nich.

A. M. dokonała spłaty kredytu obrotowego wg umowy z dnia 12 maja 2010 r. w łącznej kwocie 5.074,51 zł. Na dzień otwarcia spadku zadłużenie z tytułu kredytu obrotowego wynosiło 10.013,15 zł.

Następnie Sąd wymienił skład majątku wspólnego C. M. i M. M. (2) opisany w sentencji postanowienia.

Dalej wskazano, że A. M. z majątku osobistego na majątek wspólny tj. na działkę nr (...) położoną w B. poniosła nakłady na remont budynku mieszkalnego w kwocie 23.000 zł. Po śmierci C. M. pobierała dopłaty unijne w związku z posiadaniem gospodarstwa spadkowego i z tych dopłat ponosiła wydatki związane z jego użytkowaniem, w tym należności podatkowe za lata 2011 - 2017 w kwocie 1.176 zł.

Dopłaty z nieruchomości spadkowych w latach 2012-2017 wyniosły: 2012 r. – 3.280,83 zł, 2013 r. – 3.788,98 zł, 2014 r. – 3.843,87 zł, 2015 r.- 3.550,00 zł, 2016 r.- 3.615,63 zł. Dopłaty były przeznaczone na produkcję rolną na wybranych nieruchomościach i na opłaty związane z utrzymaniem i prowadzeniem gospodarstwa domowego i rolnego.

Po dokonaniu powyższych ustaleń Sąd Rejonowy powołał art. 1037 §1 k.c., art. 1038 §1 k.c., art.684 k.p.c., art. 1070 k.c., art. 619 k.p.c. i art.216 k.c.

Stwierdzono, że z materiału dowodowego nie wynika, aby M. M. (2) dokonywała innych nakładów z majątku osobistego bądź z majątku wspólnego na majątek osobisty spadkodawcy. Jej twierdzenia w zakresie dokonywania nasadzeń sadu wiśniowego na działce (...) w ilości 350 szt. wiśni jak również budowa garażu na działce (...), bądź zakup ciągnika czy pługu do ciągnika nie zostały potwierdzone. Jak wynika z akt alimentacyjnych o sygnaturach akt III RC 256/05, III RC 53/08 Sądu Rejonowego w Sandomierzu i z akt rozwodowych I C 498/00 Sądu Okręgowego w Tarnobrzegu te okoliczności nie były nigdy podnoszone.

Co do ruchomości w postaci kosiarki rotacyjnej, ciągnika rolniczego, samochodu marki Ż. i opryskiwacza ciągnikowego, jak wynika z akt Ds. 1248/97 Prokuratury Rejonowej w Sandomierzu, stanowiły one majątek osobisty C. M..

W skład majątku wspólnego C. M. i A. M. wchodzi samochód osobowy marki F. (...) z roku 1996 r. o wartości 1.800 zł.

Następnie Sąd wymienił skład spadku po C. M. objęty również wnioskiem o zniesienie współwłasności, wskazując, że wynika on między innymi z protokołu spisu inwentarza sporządzonego przed Naczelnikiem Urzędu Skarbowego w S. w dniu 6 czerwca 2012 r. Wartość nieruchomości ustalono na podstawie opinii biegłego z zakresu rolnictwa i szacowania nieruchomości B. S., a wartości ruchomości - na podstawie opinii biegłego rzeczoznawcy majątkowego W. P.

Następnie Sąd Rejonowy wyjaśnił, że dokonał działu spadku i zniesienia współwłasności wyżej opisanych nieruchomości w ten sposób opisany w sentencji. Uwzględniono to, że strony nie posiadają środków finansowych na wzajemną spłatę i żądały podziału w naturze. Sąd przyznał A. M. i P. M. (1) nieruchomość nr(...)zamieszkałą przez uczestników oraz działkę nr (...), z której uczestnicy czerpią dochód. W odniesieniu do przyznanych uczestnikom ruchomości Sąd uznał, iż zasadnym jest przyznanie im ruchomości znajdującym się w budynku mieszkalnym, w którym zamieszkują. Ponadto Sąd zobowiązał solidarnie uczestników do uiszczenia na rzecz wnioskodawczyni M. M. (2) kwoty 225 zł, z uwagi na to, iż wartość ruchomości wchodzących w skład majątku wspólnego spadkodawcy C. M. i M. M. (2) wchodzi ruchomości o łącznej wartości 450 zł, zatem zasadnym było zasądzenie zwrotu połowy tej kwoty.

Sąd postanowił przyznać na wyłączną własność na rzecz M. M. (1) nieruchomości położone w B. nr(...) oraz położone w B. nr (...) o łącznej wartości 98.370 zł.

Sąd przyznał na współwłasność A. M. i P. M. (1) kwotę 1.000 zł stanowiącą równowartość samochodu marki Ż. o nr rej. (...) oraz kwotę 9.700 zł stanowiącą ekwiwalent za inwentarz żywy o łącznej kwocie 10.700 zł oraz ciągnik rolniczy marki U. (...) o wartości 7.000 zł.

Sąd przyznał też na wyłączną własność uczestnikowi M. M. (1) ruchomości w postaci: opryskiwacza ciągnikowego (...), kosiarki rotacyjnej z 1987 roku, sadzarki do ziemniaków dwurzędowej, rozrzutnika obornika z 1987 roku, obsypnika

trzyrzędowy z 1987 roku, kultywatora ciągnikowego z 1971 roku, przetrząsarko - zgrabiarki z 1990 roku, pługa ciągnikowego trzyskibowy z 1971 roku, bron trzypolowych o łącznej wartości 6.050 zł.

Sąd zasądził od A. M. i P. M. (1) solidarnie na rzecz M. M. (1) kwotę 1.105 zł tytułem dopłaty płatnej w terminie 3 miesięcy od daty uprawomocnienia się orzeczenia jako różnicę pomiędzy wartością ruchomości i nieruchomości należnych wnioskodawcy a tych przyznanych uczestnikom.

Sąd zobowiązał A. M. do wydania M. M. (1) przyznanych mu nieruchomości i ruchomości w terminie 7 dni od daty uprawomocnienia się orzeczenia.

Ponadto Sąd ustalił nakłady uczestniczki A. M. z majątku osobistego na majątek wspólny tj. na działkę nr (...) w kwocie 23.000 zł. Nie zostały uwzględnione nakłady dokonane na remont ciągnika (...), bowiem zostały one poniesione w trakcie eksploataowania tego ciągnika kilka lat po śmierci spadkodawcy,

W końcowej części uzasadnienia Sąd wskazał podstawy prawne przyznania wynagrodzenia pełnomocnikom, powołując §7 pkt 3 w zw. z §6 pkt 7 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.(k.836-841v.)

A. M. wywiodła apelację od powyższego postanowienia w części, tj. w pkt III ppkt 2 a, b, k, oraz m, a także w pkt. III ppkt 3 c, k, oraz l, oraz w pkt V ppkt 3, 4, 5, 6, 7, 8, oraz w pkt VII, zarzucając Sądowi Rejonowemu:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego tj. przepisu art. 211 k.c. i art. 212 k.c. i nast. w zw. z art. 619 k.p.c. w zw. z art. 684 k.p.c. przez:

A. brak ustalenia w pkt III ppkt 2 a w zw. z pkt V ppkt 3, że w skład spadku po zmarłym C. M. wchodzi;

- działka nr. 333 o pow. 0, 23, O. nr 4 B.,

- działka nr. 335 o pow. 0, 03 ha, (...) B.,

- co skutkowało tym, że Sąd I instancji wydał w tej części Postanowienie sprzeczne z pisemnym uzasadnieniem;

B. przez przyznanie na rzecz M. M. (1) w pkt III ppkt 2b, w zw. z pkt III ppkt 2k oraz m w zw. z pkt V ppkt 3, 4, 5, 6, 7, 8

- działki nr (...) o pow. 0, 31 ha położonej w B., Gmina K.,

- działki nr (...) o pow. 0, 56 ha położonej w B., Gmina K.;

C. A. M. oraz P. M. (2) działki nr (...) o pow. 0, 95 ha, położonej w B., Gmina K.,

- w sytuacji, gdy działki te stanowią jedyne źródło dochodu uczestników;

D. przez przyznanie na rzecz M. M. (1) w pkt III ppkt 3 c, w zw. z pkt V ppkt 6 kosiarki rotacyjnej z 1987 r. o wartości 1.200 zł w sytuacji, gdy jest ona niezbędna uczestnikom;

E.. przez ustalenie w pkt III ppkt 3 k, że w skład spadku po zmarłym C. M. wchodzi kwota 1.000 zł stanowiąca równowartość samochodu marki Ż., nr rej. (...), w sytuacji, gdy kwota uzyskana ze złomowania tego auta tj. 900 zł, ostała przeznaczona na opłaty związane z utrzymaniem i prowadzeniem gospodarstwa rolnego i domowego,

E. przez ustalenie w pkt III ppkt 3 l, że w skład spadku po C. M. wchodzi kwota 9.700 zł stanowiąca ekwiwalent za inwentarz żywy w sytuacji, gdy takich składników majątku w ogóle nie było.

2. naruszenie przepisów postępowania tj. art. 233 §1 k.p.c. w zw. z art. 12 §2 k.p.c. przez dokonanie w części tj. w zakresie wyżej wymienionych zarzutów dowolnej oceny materiału dowodowego, co skutkowało wydaniem nieprawidłowego rozstrzygnięcia w zaskarżonej części.

3. naruszenie §7 pkt 3 w zw. z §6 pkt 7 i nast. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie w pkt VII przez niezastosowanie przepisów „nowego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości”, względnie – nieprzyznania wynagrodzenia w wielokrotności stawki minimalnej - zgodnie ze złożonym spisem.

W oparciu o powyższe zarzuty, wniesiono o zmianę zaskarżonego postanowienia przez:

1. przyznanie składnika majątkowego opisanego w pkt III ppkt 2 a, tj. wyraźne określenie, iż działkę nr (...) oraz działkę nr (...) o wartości 156.000 zł na współwłasność po 1/2 części nabywają uczestnicy za kwotę 156.000 zł;

2. przyznanie działki nr (...) uczestnikom na współwłasność po 1/2 części każdemu z nich;

3. przyznanie wnioskodawcy na wyłączną działki nr (...);

4. przyznanie składnika majątkowego opisanego w pkt III ppkt 3 c, tj. kosiarki rotacyjnej o wartości 1.200 zł uczestnikom na współwłasność po 1/2 części każdemu z nich;

5. uchylenie rozstrzygnięcia zawartego w pkt III ppkt 3 k i 1 w całości

- z równoczesnym dokonaniem spłat i dopłat wynikających z uwzględnienia w/w zmian postanowienia.

6. przyznanie pełnomocnikowi uczestników adw. P. O. wynagrodzenia tytułem pomocy prawnej przed Sądem I instancji według przedłożonego spisu kosztów;

7. zasądzenie od wnioskodawców na rzecz uczestników zwrotu kosztów za postępowania apelacyjnego;

Apelująca wnosila też ewentualnie o uchylenie postanowienia w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji

Nadto wniesiono o przyznanie wynagrodzenia tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej uczestnikom w postępowaniu apelacyjnym, według norm prawem przepisanych. (k.844-852)

Wnioskodawcy wnosili o oddalenie apelacji oraz o przyznanie zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej im z urzędu w postępowaniu apelacyjnym. (k.871v.)

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja zasługuje na częściowe uwzględnienie.

Zgodzi się należy ze skarżącą, że Sąd Rejonowy w sposób nieprecyzyjny opisał nieruchomości przyznane uczestniczce A. M., bowiem ujął działki (...) pod jedną pozycją jako jedną nieruchomość, podczas gdy w znaczeniu wieczystoksięgowym są to dwie nieruchomości gdyż mają urządzone odrębne księgi wieczyste, a zatem każda z nich może być przedmiotem odrębnej własności (art. 46 k.c.). Sąd Rejonowy kierował się jednak faktem, że obie działki stanowią jedną całość gospodarczą i dlatego ujął je w jednym punkcie. Nie ulega wątpliwości, że działka (...) została wskazana w punkcie III ppkt 2a, jako składnik masy spadkowej po C. M., jak również wartość tej działki została uwzględniona w wartości opisanej tam nieruchomości. Uwzględniając apelację w zakresie pierwszego zarzutu, Sąd Okręgowy zmienił punkt V ppkt 3 postanowienia przez przyznanie, A. M. i P. M. (1) obu nieruchomości wymienionych

w punkcie III ppkt 2a, czyli działek (...). Taki zapis nie powinien rodzić wątpliwości przy wykonywaniu postanowienia, w szczególności przy ujawnianiu uczestników w księgach wieczystych.

Uwzględniona została apelacja uczestniczki także w zakresie zarzutów dotyczących nieuzasadnionej odmowy przyznania jej działek, na których został przez nią urządzony sad oraz kosiarki. Uczestniczka domagała się przyznania jej tych działek (355 i 496), wskazując, że posadziła tam kilkaset sztuk drzew owocowych i sady stanowią jej jedyne źródło utrzymania (k.822v). Wnioskodawca M. M. (1) domagał się przyznania działki sadu nr (...) oraz działki ornej nr (...) (k.822v). W tym miejscu dodać też należy, że uczestnicy postępowania ostatecznie postanowili nie rozliczać pobranych przez A. M. dopłat unijnych przyjmując, że zostały one przeznaczone na zakup sadzonek drzewek owocowych oraz na opłaty podatku rolnego i ubezpieczenia. Uczestnicy uznali zatem za wzajemnie umorzone należności z tytułu nakładów A. M. na nieruchomości w postaci nasadzenia drzew oraz z tytułu udziału wnioskodawcy w wydatkach na utrzymanie nieruchomości stosownie do udziałów w spadku a nadto z tytułu rozliczenia dopłat bezpośrednich.

Sąd Rejonowy nie wskazał czym kierował się przyznając działkę (...) A. M., w sytuacji gdy chciał ją otrzymać M. M. (1) oraz dlaczego nie przyznał A. M. działek sadu, w sytuacji gdy jest on przez nią uprawiany i stanowi źródło jej dochodu. Z opinii biegłego B. S. wynika, że jest możliwy podział spadkowego gospodarstwa rolnego i działki (poza zabudowaną) mogą być dowolnie dzielone, pod warunkiem zagwarantowania dalszego rolniczego użytkowania. W tej sytuacji nie było przeszkód do przyznania działek (...) A. M. (na współwłasność z synem P. M. (1)) gdyż dotychczasowy sposób korzystania przez nią z sadów daje gwarancje dalszego wykorzystania rolniczego, w szczególności w sytuacji gdy uczestniczka utrzymuje się z uprawy sadów. Pielęgnacja drzew owocowych musi być kontynuowana w kolejnych latach i zapewnia to dotychczas prowadząca ich uprawę A. M.. Natomiast wnioskodawca M. M. (1) nie prowadzi w tej chwili działalności rolniczej, a jedynie pomaga swojemu wujkowi w prowadzeniu gospodarstwa rolnego. Jest on uczniem technikum rolniczego, które ma ukończyć w 2019 roku.

Zgodnie z art. 214 §1 k.c. w braku zgody współwłaścicieli, sąd przyzna gospodarstwo rolne temu z nich, który je prowadzi lub stale w nim pracuje, chyba że interes społeczno-gospodarczy przemawia za wyborem innego współwłaściciela. W przedmiotowym przypadku przesłanki wymienione w tym przepisie odnośnie sadów spełnia tylko A. M.. Nie zostały bowiem wykazane żadne względy społeczno-gospodarcze, które przemawiałyby za przyznaniem sadów na rzecz wnioskodawcy M. M. (1). Z tych przyczyn Sąd Okręgowy uwzględnił apelację uczestniczki i przyznał jej na współwłasność z P. M. (1) także działki (...), natomiast M. M. (1) działkę orną 466, której przyznania się domagał także na rozprawie apelacyjnej (k.871v). Wymagało to zmiany rozstrzygnięcia zawartego w punkcie V ppkt 4 przez wyeliminowanie z wymienionych w nim działek przyznanych M. M. (1) w postaci działek (...) (punkt III ppkt 2 k,m) i przez przyznanie mu dodatkowo działki (...) (pkt III ppkt 2b). Odpowiednio uległ też zmianie punkt V ppkt 3 przez przyznanie działek (...) z tym, że w związku z uwzględnieniem apelacji także w zakresie opisu nieruchomości objętych punktem III ppkt 2a, zmieniono rozstrzygnięcie w całości, przez przyznanie działek (...). Są to wszystkie działki jakie otrzymują uczestnicy na współwłasność. Pozostałe otrzymuje wnioskodawca.

Ze zmianą rozstrzygnięcia dotyczącego przyznania sadów uczestnikom, pozostaje w związku także rozstrzygnięcie dotyczące przyznania im kosiarki. Uczestniczka wykazywała, że przy pomocy ojca tą kosiarką kosi trawę między drzewami owocowymi. Jej wniosek o przyznanie tego urządzenia jest zatem zasadny. Nie ulega wątpliwości, że w tej chwili M. M. (1) nie prowadzi gospodarstwa i nie wykazał niezbędności posiadania kosiarki. Jak zeznał pomaga w gospodarstwie wujka a ten ma różne maszyny i urządzenia rolnicze w tym kosiarkę. Nawet zatem gdyby wnioskodawca potrzebował kosiarki to ma możliwość skorzystania z kosiarki swojego wujka, w którego domu wraz z matką zamieszkuje.

Sąd Okręgowy zmienił zatem punkt V ppkt 5 przez przyznanie uczestnikom na współwłasność kosiarki wymienionej w punkcie III ppkt 3c.

Zasadny częściowo był zarzut apelacji dotyczący wadliwego ustalenia przez Sąd Rejonowy składu inwentarza żywego. Sąd nie wskazał dowodów, na podstawie których ustalił, że oprócz byka, krowy i cielaka w skład tego inwentarza

wchodziła także jałówka. Na te okoliczność nie został przedstawiony żaden dowód. Tymczasem z dokumentu w postaci spisu inwentarza wynika, że w chwili otwarcia spadku jałówki nie było, natomiast był byk, krowa i cielę. Uczestniczka A. M. przyznała, że sprzedała po śmierci męża inwentarz w takim właśnie stanie. Dlatego uznać należało, że wartość inwentarza wynosiła 8700 złotych, a nie jak wadliwie przyjął Sąd Rejonowy 9700 złotych. Rozliczeniu z tytułu zbycia inwentarza żywego podlega kwota 8700 złotych.

W tym miejscu dodać należy, że uczestniczka w toku postępowania nie wykazywała kosztów żywienia bydła. Obowiązkiem sądu było tylko ustalenie składu spadku i wartości spadku. Za pomocą opinii biegłego została ustalona wartość bydła. Uczestniczka A. M., twierdząc, że ponosiła koszty wyżywienia zwierząt, powinna była to udowodnić także co do wysokości tych kosztów, skoro stanowiły one wydatki czynione na spadek. Sąd w postępowaniu o dział spadku rozlicza także zgłoszone roszczenia z tytułu posiadania poszczególnych przedmiotów spadkowych (art. 686 k.p.c.). Uczestniczka nie zgłosiła jednak z tego tytułu odpowiedniego żądania. Dla tego typu żądań wymagana jest forma procesowa. Wszelkie roszczenia z tytułu nakładów czy wydatków sąd bada na wniosek uczestnika, który powinien odpowiadać wymaganiom zawartym w art. 187§1 pkt 1 w zw. z art. 13§2 k.p.c. Podnoszone obecnie w uzasadnieniu zarzutów apelacyjnych argumenty, pozostają zatem poza rozpoznaniem sądu odwoławczego.

Również przyznany był fakt uzyskania przez uczestniczkę równowartości złomu z samochodu Ż.. Wadliwie Sąd Rejonowy przyjął, że była to kwota 1000 złotych. Nie ma ona odzwierciedlenia w materialne dowodowym. Uczestniczka przyznała natomiast, że otrzymała z tego tytułu kwotę 900 złotych. Dowody na okoliczność wartość złomu nie były prowadzone. Brak jest zatem podstaw do przyjęcia kwoty innej niż wskazana przez uczestniczkę a nie zakwestionowanej przez wnioskodawcę. Rozliczeniu z tego tytułu podlega zatem kwota 900 złotych.

Nie ma natomiast racji skarżąca, domagając się wyeliminowania z rozliczeń tych wartości. Nie ulega wątpliwości, że w chwili śmierci C. M. w skład spadku wchodziły zarówno inwentarz żywy jak i samochód Ż., który został zezłomowany w 2014 roku. Przedmioty te nie podlegają jednak dokonywanemu obecnie działowi spadku. Dział spadku obejmuje wszelkie prawa majątkowe zmarłego istniejące w chwili otwarcia spadku oraz w chwili działu spadku, natomiast należące do spadku rzeczy, które zostały zbyte po śmierci spadkodawcy, podlegają jedyne rozliczeniu między spadkobiercami. Wadliwym było wskazanie przez Sąd Rejonowy, że w skład spadku wchodzi „kwota stanowiąca równowartość zezłomowanego samochodu” i kwota stanowiąca „ekwiwalent za inwentarz żywy”. Niewątpliwie nie wchodziły one w skład spadku w chwili jego otwarcia, skoro jak ustalono był wówczas inwentarz jak i samochód. Z powyższych względów należało wyeliminować z opisu masy spadkowej obie kwoty, objęte rozstrzygnięciem zawartym w punkcie III ppkt 3 k, l. Kwoty te podlegały natomiast rozliczeniu między spadkobiercami.

Zwrócić należy uwagę na to, że Sąd Rejonowy sporządził uzasadnienie w sposób nieprawidłowy. Poza brakami w zakresie oceny dowodów, nie została także wskazana podstawa rozstrzygnięcia, ani też nie został wyjaśniony sposób wyliczenia dopłaty dla wnioskodawcy. Sąd Rejonowy nie ustalił też wartości przedmiotu dokonywanego podziału, który oprócz działu spadku obejmował również podział dwóch majątków wspólnych i zniesienie współwłasności. Nadto w sposób mało czytelny zostało sformułowane samo orzeczenie. Wobec wielości składników wskazane byłoby ich jednoznaczne określenie przy przyznawaniu poszczególnym współwłaścicielom, a nie odwoływanie się do skomplikowanego redakcyjnie opisu majątku. Niewątpliwie powoduje to trudności w odczytaniu treści postanowienia.

W wyniku dokonanej kontroli instancyjnej i uwzględnienia apelacji w omówionym zakresie, rozliczenie dokonywanego działu spadku, podziału majątku i zniesienia współwłasności przedstawia się następująco.

Wartość przedmiotu działu spadku i zniesienia współwłasności wynosi 305 875 złotych. Przedmiotem działu były: udział w majątku wspólnym z M. M. (2) - 225 złotych (meble), udział w majątku wspólnym z A. M. - 900 złotych(samochód), należące do spadku nieruchomości rolne o wartości 135 700 złotych (działki (...)), nieruchomość zabudowana o wartości 156 000 złotych, ruchomości o wartości 13 050 złotych (sprzęt rolniczy). Wartość nieruchomości zabudowanej została wyliczona przez Sąd Rejonowy w ten sposób, że ustalona przez biegłego wartość 205 000 złotych została pomniejszona o wartość obciążającej ją służebności 26 000 złotych i o wartość nakładów A. M. 23 000 złotych. Tak ustalonej wartości uczestnicy nie kwestionowali.

Skoro wartość przedmiotu działu wynosi 305 875 złotych to udział każdego z dziedziczących (M. M. (1), A. M., P. M. (1)) odpowiadający wielkości udziału $\frac{1}{3}$ wynosi 101 958,33 złotych.

W wyniku zmiany orzeczenia na skutek uwzględnienia apelacji A. M. i P. marzec otrzymali przedmioty o wartości 207 825 złotych. Na tę wartość składają się: 156 000 złotych (działki (...)), 15 260 złotych (działka (...)), 27 240 złotych (działka (...)), 225 złotych i 900 złotych (udziały w rzeczach ruchomych), 7000 złotych (ciągnik U.), 1200 złotych (kosiarka). Otrzymali oni zatem rzeczy o wartości przekraczającej wartość ich udziałów ($\frac{1}{3} + \frac{1}{3}$ z (...) = 203 916,66) o kwotę 3908,33 złote ((...)- (...),66).

M. M. (1) otrzymał rzeczy o wartości 98 050 złotych. Na tę wartość składają się: 93 200 złotych (nieruchomości rolne), 4850 złotych (sprzęt rolniczy). M. M. (1) otrzymał zatem rzeczy o wartości niższej od jego udziału o kwotę 3908,33 złote ((...),33- (...)= (...),33).

Od A. M. i P. M. (1) należało zatem zasądzić na rzecz marka marca kwotę dopłaty do wysokości jego udziału wynoszącą 3908,33 złote, od A. M. 1954,16 i od P. M. (1) 1954,14. Otrzymali oni przedmioty spadkowe na współwłasność po $\frac{1}{2}$ części, zgodnie z art. 1044 k.c. Wbrew zapatrywaniu Sądu Rejonowego nie odpowiadają oni z tytułu dopłaty na rzecz M. M. (1) solidarnie a stosownie do swoich udziałów, dlatego w tym zakresie postanowienie również podlegało zmianie. Skoro w wyniku działu stali się współwłaścicielami po połowie to w takich udziałach odpowiadają wobec M. M. (1).

Jak już wyżej wspomniano w sprawie o dział spadku podlegają rozliczeniu także roszczenia z tytułu posiadania przedmiotów spadkowych, pobranych pożytków czy innych przychodów, poczynionych na spadek nakładów czy spłaconych długów (art. 686 k.p.c.). Wymagają one zgłoszenia w formie procesowej. W przedmiotowej sprawie podlegały rozliczeniu przychody uzyskane przez A. M. z tytułu sprzedaży złomu z samochodu Ż. oraz z tytułu sprzedaży inwentarza żywego. Łącznie z tego tytułu otrzymała ona kwotę 9600 złotych (8700+900), z czego winna zapłacić na rzecz marka M., stosownie do jego udziału w spadku, kwotę 3200 złotych ($\frac{1}{3}$ z 9600). Sąd Okręgowy pozostawił terminy płatności wskazane przez Sąd Rejonowy. Wprawdzie A. M. jest obecnie zobowiązana do zapłaty kwoty wyższej niż zasądzona w postanowieniu pierwszoinstancyjnym, ale otrzymała działki z sadem, z którego uzyskuje dochód, powinna zatem dysponować odpowiednimi środkami fajansowymi na dokonanie dopłaty i zapłaty z tytułu posiadania rzeczy.

Mając na uwadze przytoczone okoliczności Sąd Okręgowy zmienił zaskarżone postanowienie na podstawie art. 386§1 k.p.c. w zw. z art. 13§2 k.p.c.

W pozostałej części apelacja jako niezasadna podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13§2 k.p.c.

Odrzuceniu natomiast podlegała apelacja uczestniczki w części dotyczącej kosztów przyznanych adwokatowi P. O. z tytułu zastępstwa procesowego z urzędu.

Podmiotami uprawnionymi do wniesienia w postępowaniu cywilnym zażalenia są strony (uczestnicy) postępowania, na rzecz których, przeciwko którym i z udziałem których toczyło się to postępowanie. Nie można jednak przyjąć, iż samo uczestnictwo daje legitymację do wniesienia środka odwoławczego od każdego wydanego przez sąd zaskarżalnego rozstrzygnięcia. Zasadę, że zaskarżenie może nastąpić tylko przez osobę uprawnioną uzupełnia bowiem przesłanka dopuszczalności zaskarżenia orzeczeń w postaci interesu prawnego. Pierwsza z nich wskazuje osobę uprawnioną do zaskarżenia orzeczenia, druga natomiast określa zakres, w jakim zaskarżenie przez tę właśnie osobę jest dopuszczalne. Interes prawny zachodzi w wypadku pokrzywdzenia (gravamen), polegającego w klasycznym ujęciu na niezgodności orzeczenia z żądaniem zgłoszonym przez stronę. W tym sensie oznacza on obiektywną, tj. wywołaną rzeczywistym naruszeniem lub zagrożeniem określonej sfery prawnej, potrzebę uzyskania rozstrzygnięcia o określonej treści.

Koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu ponoszone przez Skarb Państwa nie są – z punktu widzenia postępowania, w którym pomoc ta została udzielona – kosztami sądowymi w rozumieniu ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 roku, poz. 623 ze zm.),

w związku z czym nie wchodzi one w skład kosztów procesu (art. 98 i nast. k.p.c.) Subsydiarny i publicznoprawny obowiązek ponoszenia tych kosztów przez Skarb Państwa wynika z art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 29 maja 1982 roku – Prawo o advokaturze (Dz. U. z 2016 roku, poz. 1999 z późn. zm.). Zasady ponoszenia tych kosztów i sposób ich ustalania określone są na podstawie delegacji zamieszczonej w art. 29 ust. 2 tej ustawy przez Ministra Sprawiedliwości w rozporządzeniu wydawanym po zasięgnięciu opinii Naczelnej Rady Adwokackiej (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2017 roku, III CZP 87/16, LEX nr 2186048).

Strona postępowania nie może zatem w oparciu o art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c. wnosić zażalenia na takie postanowienie, które może zaskarżyć we własnym imieniu jedynie pełnomocnik. Nie ma bowiem podstaw do twierdzenia, że strony (uczestnicy) postępowania mogą doznać uszczerbku prawnego na skutek wydania postanowienia przyznającego ustanowionemu dla nich adwokatowi od Skarbu Państwa koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, które ani nie zwiększa ich obowiązków w sferze prawnej, ani nie zmniejsza ich uprawnień. Oznacza to, że uczestniczka nie miała interesu prawnego w zaskarżeniu orzeczenia przyznającego wynagrodzenie adwokatowi ustanowionemu dla niej z urzędu (por. uchwały Sądu Najwyższego: z dnia 25 czerwca 2009 roku, III CZP 36/09, OSNC 2010/2/24 i z dnia 8 marca 2012 roku, III CZP 2/12, LEX nr 1129959).

O kosztach postępowania apelacyjnego na rzecz reprezentujących wnioskodawcę i uczestniczkę adwokatów ustanowionych z urzędu orzeczono na podstawie §12 w zw. z § 8 pkt 6 i §16 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 roku w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. 2016. Poz. 1714). Opłata jest liczona od wartości udziału w spadku, w tym przypadku od kwoty 101 958,33 złote, a zatem w postępowaniu apelacyjnym wynosi 1800 złotych, wraz z podatkiem VAT 2214 złotych. Na skutek oczywistej omyłki przyznane zostały kwoty po 3321 złotych, ale ta omyłka została sprostowana postanowieniem z dnia 30 października 2018 roku.

SSO Sławomir Buras SSO Magdalena Bajor-Nadolska SSO Bartosz Pniewski